

af fader Evangelos Mageiras

DE HESYCHASTISKE FEJDER I DET 14. ÅRHUNDREDE

af fader Evangelos Mageiras

DE HESYCHASTISKE FEJDER
I DET 14. ÅRHUNDREDE

*På dansk ved - Redigeret af
Sotirios Souliotis*

ATHEN 2020

Genoptryk, sprogredigering, oversættelse af bogen til ethvert sprog og dens udgivelse er gratis.

*De hesychastiske fejder i det 14. århundrede er oversat fra græsk af Sotirios Souliotis efter *Οι ησυχαστικές έριδες του 14^{ου} αιώνα*.*

Redigering: Sotirios Souliotis

Copyright © f. Evangelos Mageiras (forfatter-forlægger)

Forfatterens og forlagets adresse: Skt. Nikolaj Kirke, 22028 Liodora, Arkadien, Grækenland

ISBN: 978-618-84452-2-2

Omslagsbillede: Kejseren Johannes 6. Kantakuzenus blandt fædrene af synoden af 1351 i Konstantinopel (Bibliothèque Nationale de France, Paris, Ms. grec 1242, fol. 5v).

OVERSÆTTERENS FORORD

Efter at have oversat mange, især litterære, men også andre værker fra dansk, norsk og svensk til græsk, såvel som andre fra græsk til dansk, er det en stor udfordring at oversætte til dansk en bog af kirkevidenskabeligt indhold, eftersom det er den første af slagsen, som jeg oversætter.

Derudover bliver jeg begejstret med tanken om, at et græsk ortodoks faglitterært værk eksisterer på dansk, et sprog som udtrykker en fuldstændig anderledes dogme og mentalitet. Tilsyneladende er der også flere, dog tror jeg ikke, der er mange, derfor er oversættelsen af sådan et værk en særlig ære for mig.

Som jeg altid mente, har oversættelsen en værd, sålænge den forbinder forskellige verdensopfattelser, religioner, dogmer m.m., med henblik på den frugtbare dialog, forsøget at forstå den andens holdninger og til sidst dragningen af en konstruktiv konklusion, der, om ikke andet, vil fremme kommunikationen mellem de to sprog og de to parter, uden at de sidstnævnte nødvendigvis bliver enige. På denne måde er jeg endnu mere glad for, at den del af den religiøse tænkning af mit ene hjemland, Grækenland, får mulighed til at blive udtrykt i sproget af mit andet hjemland, Danmark.

Fader Evangelos Mageiras' værk „De hesychastiske fejder i det 14. århundrede“, handler om en periode, hvor udviklingen gjorde skismaet mellem de to kirker, den ortodokse og den romersk-katolske,

definitiv. Med analysen af den ortodokse kirkes holdning på et sprog, som i bund og grund tilhører den vestlige indflydelsessfære, tror jeg at værket bidrager til forsøget på at fremme forståelsen og eventuelt også forsonligheden mellem to en gang modstridende holdninger til at betragte den samme religion på.

Sotirios Souliotis
oversætter

FORORD

I tidsperioden mellem det 9. århundrede til begyndelsen af det 13. århundrede udviklede de politiske, kulturelle og teologiske forskelle, der eksisterede mellem det østlige og det vestlige Romerrige, sig til en uoverstigelig kløft. De to verdener fjernede sig fra hinanden på ethvert niveau¹.

Dog fandt nådeskuddet for forholdet mellem de to verdener sted i året 1204. Efter Konstantinopels fald til korsfarerne dette år og kejserrigets opsplitning blev det politiske, kulturelle og teologiske skisma endegyldigt², eftersom gennemsnitsborgeren indså at Vesten var hans værste fjende. Sålænge de vestlige magters herredømme over territorier af det østromerske kejserrige forlængedes, blev det simple folks had mod Vesten totalt³.

¹ Meget kendetegnende for denne begivenhed er munken Barlaams (som senere konverterede til romersk-katolicisme) tale til paven i Avignon i 1399, hvor han hævdede, at grunden til folket var imod de to kirkers forening ikke så meget var dogmeforskellene, men hadet til Vesten, som udsatte dem for utallige plager: „Den sandhed skal I også høre: Grækernes hjerter bliver splittet fra jeres ikke så meget af dogmernes forskelle, men af hadet som tændtes i grækernes hjerter mod latinerne på grund af de store og mange ulykker, grækerne fra tid til anden blev og stadig bliver udsat for af latinerne... Som jeg allerede har nævnt, stort had har trængt sig ind i grækernes sjæle mod latinerne, på grund af de mange plager, de blev udsat for af dem. Hvis dette had ikke først bliver trukket ud af dem, bliver der ingen, der vil kunne overbevise grækerne om at forene sig med jer“ („scitote et hoc vere, quia non tantum differentia dogmatum separat corda Graecorum a vobis, quantum odium, quod intravit in animos eorum contra Latinos ex multis et magnis malis, quae per diversa tempora passi sunt Graeci a Latinis et adhuc patiuntur per singulos dies... Quod ergo jam dixi magnum odium, intravit in animas Graecorum contra Latinos ex multis malis, quae passi sunt ab eis; quod

Disse følelser fra byzantinerne kommer klart til udtryk i brevet af Konstantinopels patriark Athanasius til kejser Andronikusⁱ, da kejserens tolvårige søn Theodor skulle rejse til markisen af Montferratⁱⁱ, for at efterfølge sin onkel, der døde uden at efterlade sig børn.

„Hvem vil kunne garantere“, skriver patriarken, „at han vil kunne bevare sin tro intakt i så ung en alder og i et fremmed land, beboet af barbarer (udlændinge), af et yderst hovmodigt folk, som fuldstændigt har mistet sin fornuft?“ⁱⁱⁱ.

Tiden, hvorunder byzantinerne mente, at deres stats rødder lå i Rom⁴ –og derfor tilhørte det østlige og det vestlige Europas territorier det éne og alene Romerriget– lå meget langt tilbage. Vesten var blevet et „fremmed land“, og dets beboere betragtedes ikke mere som romere, men som „barbarer“, oven i købet med en anderledes tro^{iv}.

Så selv om situationen der var opstået i det 14. århundrede forpligtede kejserne til at stræbe efter forening af de to kirker, for at de kunne alliere sig med de vestlige magter i deres kamp mod tyrkerne⁵, forblev præsteskabets og folkets allerstørste flertal ueftergivelig, hvad deres tro og traditioner angik, og modsatte sig ihærdigt ethvert forsøg på de to kirkers forening⁶. Denne kendsgerning gjorde forhandlingerne meget langsomme og, som det

odium nisi prius ejiciatur, nemo poterit docere Graecos vestram unionem“ (Barlaami de Seminaria, *Barlaami Oratio Pro Unione, Avenione habita coram Benedicto XII Pontifice Maximo*, PG 151, 1336B-C)}.

ⁱ Andronikus 2. Palæolog (1259-1332).

ⁱⁱ Montferrat (Mons Ferratus) var et område ved Italiens vestlige Alper, nord for Genova, tæt på Torino.

ⁱⁱⁱ «Τίς γὰρ ὁ ἐγγύας δοῦναι θαρρῶν περὶ τοῦ ῥηθέντος, εἰ κὰν τηρήσῃ τὴν πίστιν ἀμώμητον ἐν τοιαύτῃ νεότητι καὶ ἀλλοδαπεῖ γῆν βαρβάρους κατοικουμένην καὶ ἔθνει κατάκρως ὑπερηφάνῳ καὶ ἀπονενομημένῳ τὰ μέγιστα;» (A.-M. M. Talbot, 1975, 84, linie 43-46).

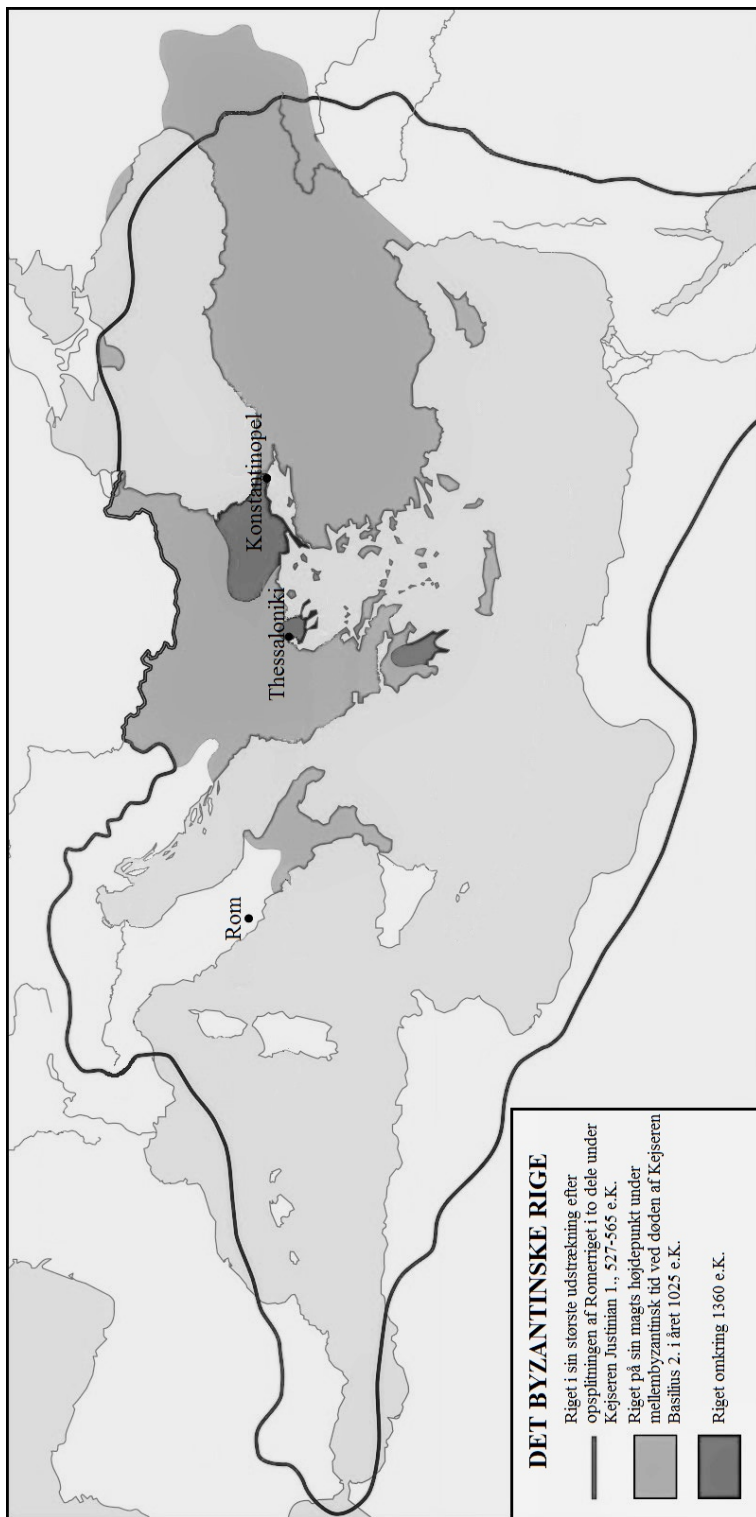
^{iv} Et lignende brev blev også sendt tyve årefter af pave Johannes 22., da Johanna af Savoyen skulle bestige den byzantinske trone ved siden af sin mand, Andronikus 3. (M. Hinterberger, 2004, s. 16).

FORORD

korrekt blev konstateret, „lumske forsøg til gensidigt bedrag af begge parter“⁷.

Den generelle modvilje over for alt, hvad der var vestligt, og ihærdigheden for ønsket om bevaring af den ortodokse tradition, hvorunder de hesychastiske fejder af det 14. århundrede fandt sted, var afgørende for fejdernes udvikling.

Efter Konstantinopels fald til korsfarerne og kejserrigets opsplittning blev det politiske, kulturelle og teologiske skisma endegyldigt.

Rom

Thessaloniki

Konstantinopel

INDLEDNING

I denne undersøgelse vil vi beskæftige os med de hesychastiske fejder under det 14. århundrede. Efter at have nævnt den tidligere hesychastiske og teologiske tradition, analysen af grundene, som førte til differentieringen af østlig og vestlig teologisk tænkning, såvel som præsentationen af hesychasternes og antihesychasternes lære, vil vi forsøge at vise, at denne konflikt havde en kulturel og teologisk baggrund. I fejdens hovedpersoners hoved blev det til et sammenstød mellem Vestens ånd (med rationalisme som hovedpunkt) og den traditionele ortodoksi, som kæmpede for at forblive tro mod Biblens og kirkefædrenes ånd.

Betydningen af hesychasternes sejr for udviklingen af selvbevidstheden af det osmanniske riges kristne og for bevarelsen af deres ortodokse identitet under de følgende hårde år efter fejderne, var enorm.

Skt. Gregor Palamas
(Kapel „Agioli Anargyroi“, Vatopedi-Kloster, Athos)

KORT BIOGRAFI OM SKT. GREGOR PALAMAS

Skt. Gregor Palamas (1296-1359) stammede fra en adelsfamilie i Lilleasien. Han blev født i Konstantinopel i 1296. Han mistede sin far som 7-årig, men fortsatte sine studier på kongehusets bevilling. Han læste på universitetet i Konstantinopel og havde udmærket sig i læren om Aristoteles' filosofi. Alligevel, fordi han forlod Konstantinopel meget tidligt, kunne han næppe være nået meget længere end til den „encykliske dannelse“, som enhver byzantiner skulle afslutte for at få en stilling i de dannede kredse, og han kunne derfor heller ikke fortsætte sine studier i teologi og filosofi.

Som tyveårig valgte han derfor munkelivet. Han blev asket på bjerget Papikion (som befandt sig mellem Makedonien og Thrakien), på Athosbjerget og i Veroia. I året 1326 blev han ordineret til præst. 1347 blev han valgt til biskop i Thessaloniki.

I begyndelsen af 1354, mens han var på vej til Konstantinopel på et skib, blev Sankt Gregor Palamas taget til fange af tyrkere og blev ført til Lilleasien. Til sidst blev han befriet i foråret 1355, mod udbetalingen af et klækkeligt beløb i løsepenge –åbenbart af serberne.

Han døde af svær sygdom den 14. november 1359. Folket havde allerede æret ham som hellig, inden hans officielle kanonisering i synoden af 1368⁸.

Sankt Gregor Palamas kom i frontal konflikt med de ortodokse teologer, som på dette tidspunkt var blevet påvirket af den vestlige teologiske tænkning.

I sit forsøg på at forsvare fædrenes lære mod angrebet udviklede han og systematiserede den ortodokse teologi. Idet han bekæmpede absolutiseringen af den guddommelige essens og filosofiens introduktion som en nødvendig forudsætning for at kende Gud, byggede han på skellet mellem den uopnåelige guddommelige essens og de opnåelige handlinger (som stammer fra den guddommelige essens) og fremhævede kendskab til Gud ikke som resultat af fornuftens mentale proces, men som en personlig opnåelses begivenhed i selveste den Treenige Gud (ved at deltage i de uskabelige guddommelige handlinger kommer vi i personlig kontakt med Gud, eftersom Gud ikke er en upersonlig essens, men et fællesskab af personer).

Sankt Gregor Palamas kom i frontal konflikt med de ortodokse teologer, som på dette tidspunkt var blevet påvirket af den vestlige teologiske tænkning.

HESYCHASMENS HISTORISKE FREMGANG

Hesychasmens bevægelse kom ikke ud af den blå luft i det 14. århundrede. Dens rødder går tilbage til det 4. århundrede, dvs. i begyndelsen af klostervæsenet⁹.

Allerede i det 4. århundrede var anakoretismen antaget af Skt. Antonius (251-356), der, ifølge sin biograf, Skt. Athanasius, var klosterbevægelsens stifter og blev til et forbillede for alle de efterfølgende anakoreterⁱ. Munkefællesskabets frembrud med Skt. Pachomius (292-348) forhindrede ikke videreudviklingen af eremitismen og sameksistensen af munkefællesskaber og anakoreter¹⁰.

I slutningen af det 4. århundrede blev den hesychastiske åndelighed meget påvirket af en ukendt forfatters værker, der brugte øgenavnet „Makarius fra Egypten“. Den menneskelige bevidstheds og det guddommelige nærværs midtpunkt hos mennesket er, ifølge disse tekster, ikke i sindet, men i hjertet. For Pseudo-Makarius var bønnens formål ikke sindets dematerialisering, men hele menneskets forvandling¹¹.

På Sinai-halvøen, efter Skta. Kathrines klostres stiftelse af Justinian (527), udviklede en åndelighed sig, med udstråling over hele den ortodokse verden. Midtpunktet i denne åndelighed var

ⁱ I en kirke, som var lykkelig på grund af kejserens beskyttelse besluttede anakoreterne sig for at redde idealet for kirkens fællesskab, et ideal som kirken skulle bevare. Den nye ting var nemlig ikke klostervæsenet, men den nye „kirkelige“ bevidsthed og livet af kirkefædre og af den store masse af de konverterede nykristne (J. Meyendorff, 1989, s. 19).

påberåbelsen af Jesu Kristi navn¹².

Den uafbrudte „tænkende bøn“ sættes under den tid også af Evagrius (6. årh.) i midten af det hesychastiske eremitliv¹³.

Jesusbønnen fik til sidst form af en konstant påberåbelse af en kort sætning, som „Herre Jesus Kristus, Guds søn, forbarm dig over mig synderen“^{i 14}. Med tiden blev der en særlig psykosomatisk bedemetode, der forbinder påberåbelsen af Jesu Kristi navn med åndedrætsfunktionen¹⁵. Johannes Klimakus (525-606), der var abbed i Sinaiklostret, nævner karakteristisk: „Må Jesu erindring forenes med dit åndedræt og da vil du kende stilhedens fordel“ⁱⁱ.

En stor læremester af Jesusbønnen var også Diadochus af Photiki (5. årh.), der, ligesom Johannes Klimakus, bevarede den hesychastiske tradition i umiddelbar forbindelse med Den Hellige Bibel og kirkefædrenes tænkning¹⁶.

Det måske ældste værk, der beskriver den hesychastiske bedemetode var en afhandling med titlen „Metoden af den hellige opmærksomhed og bøn eller om de tre måder at bede på“, som tilskrives Simeon den Nye Teologen (949-1022), men i virkeligheden er det et nyere værk, som måske ligefrem stammer fra det 12. århundrede¹⁷.

Den vigtigste lærer af den tænkende bøn under denne senbyzantinske periode var Gregor af Sinai (1255-1347). Åndelivets formål er, ifølge Gregor af Sinai, Helligåndens nådes åbenbaring. Den korteste vej til opnåelsen af dette formål er den metodiske påberåbelse af Jesus Kristus¹⁸. Hans lære blev godt modtaget i de byzantinske provinser og især på Athos Bjerget¹⁹.

I slutningen af det 13. årh. foreslår nogle skriftlige „metoder“ af Jesusbønnen en åndedræts teknik, der vil blive brugt af munkene

ⁱ Som denne bønns oprindelige form kan betragtes „Kyrie, eleison (Herre, forbarm dig)“, som bliver brugt allerede siden 4. årh. (V. Christoforidis, 1993, s. 14).

ⁱⁱ «Ἡ Ἰησοῦ μνήμη ἐνωθήτω τῇ πνοῇ σου καὶ τότε γνώση ἡσυχίας ὠφέλειαν» (Johannes af Sinai, *Klimaks* 27, PG 88, 1112C).

over en meget bred skala²⁰.

Ud fra dette korte tilbageblik indser vi, at hesychasmen ikke er andet end fortsættelsen af det oprindelige klostervæsen, blot med den forskel, at der med tiden havde en hjælpemetode også trængt ind i munketraditionen, for opnåelsen af det oprindelige mål, dvs. kommunikationen med Helligånden og guddommeliggørelsen²¹. Samtidig med munkefællesskabslivet havde der altid været anakoreternes indre stilhed. Disse to udgaver af klostervæsen supplerede hinanden uden nogen form for modsætning²².

Skt. Gregor Palamas insisterer ikke på metoden om den tænkende bøn, han beskæftiger sig heller ikke med dens beskrivelse. Først og fremmest accepterer han ikke, at metoden udgør en mekanisk måde for at opnå Guds nåde. Det, som han insisterer på, for at tilbagevise Barlaams anklager, er metodens høje alder, som han fører tilbage på Johannes Klimakus og Makarius af Egypten, såvel som denne metodes teologiske og psykologiske grundlæggelse²³.

Det er sandt at den tænkende bøns metode udgør en tidløs form af bøn i klosterlivet, en særlig måde at kommunikere med Gud på, som, ved at begynde fra den tidlige kristne anakoretisme, udviklede sig uafbrudt gennem århundrederne til det kristne kloster- og munkeliv. I Skt. Gregor Palamas levetid nåede den et højdepunkt, der hverken blev betvivlet eller overgået senere²⁴.

<p><i>Samtidig med munkefællesskabslivet havde der altid været anakoreternes indre stilhed.</i></p>

Thank You for previewing this eBook

You can read the full version of this eBook in different formats:

- HTML (Free /Available to everyone)
- PDF / TXT (Available to V.I.P. members. Free Standard members can access up to 5 PDF/TXT eBooks per month each month)
- Epub & Mobipocket (Exclusive to V.I.P. members)

To download this full book, simply select the format you desire below

